

0301

K0138790

1

IDENTIFICATION : RTLM 55 0301 24/6/94

DUREE : 60 minutes

P103/301A

QUALITE : Bonne

TRANSMISSION : Radio RTLM

NOM DU FICHIER : RTLM 55

DATE DE TRANSCRIPTION : Le 13.09.1999

NOM DU TRANSCRIPTEUR : Mushonganono Béatrice

DICTAPHONE : BO-760/49 MODELE: 2750-6 SERIE: 516565

ICTR - 99- 52 - T
PROS. EXIT P103/301A
TESTED ON 20.3.2002
PW 43; REC 2121 D 12

FACE A

ORATEUR: Nkurunziza Ananiya

... muri kumwe na Nkurunziza Ananiya.

ORATEUR: Valeriya

Eh ubwo rero mwumviye amakuru, amakuru yavugwaga hirya no hino amakuru yibanze cyane cyane urebye ku makuru yerekanye n'u Rwanda, n'ukuza kw'Abafaransa mu gihugu cyacu cy'u Rwanda. Ariko kandi avuga nyine n'amakuru y'umupira na byo ibyo ntitubitinda ho cyane, gusa ati "ikitubereye urujijo ni ukuntu Abafaransa bazakora bamaze kugera mu gihugu cyacu". Bazakora bate? Ngo kugira ngo uhagarike ubwicanyi mu gihe tuzi ko mu karere kagenzurwa na "FPR" ubwicanyi butigeze buhagarara, kandi ko na na "FPR" yitangariza ko igithe cyose izabona Abafaransa izajya ibarasa. Aho rero yagize ati "réacteur en chef" wacu arahadusesengurira agira ibyo asobanurira abatwumva. Muri aka kanya rero mpaye ijambo dere "réacteur en chef" wacu wa RTLM bwana Gaspard Gahigi, agire icyo abitubwira ho.

ORATEUR: Gaspard Gahigi

Murakoze Valeriya, nshuti mutwumva icyo nagira ngo mvuge koko inkuru ivugwa muri iki gihe, uretse iby'umupira inkuru ivugwa koko ni iyerekeye iyi ntambara turwana hano mu Rwanda, ikaba iturebera hafi kandi ikaba ihangarikishije n'amahanga. Icyo nagira ngo rero mvuge ni uko guhera mu ijoro ry'eo eh... inama ishinzwe umutekano y'Umuryango w'abibumbye ku isi yemeje ko Abafaransa bagomba kuza. (Arakoroye) nkagira ngo rero ngire icyo mvuga ku byerekeye uko Abafaransa baje n'icyemezo uko cyafashwe, kuko rimwe na rimwe... tugomba gusobanura uko ibintu biteye kugira ngo birushe ho kumvikana. Mwumvise ko hatoye ibihugu cumi na bitanu. Icumi bikemeza ko Abafaransa bagomba gutabara mu Rwanda. Ibindi bitanu bikifata. Ibihugu byifashe ni Ubushinwa, ni Nijeriya, ni "Nouvelle-Zelande", ni Brezili na Pakisitani. Ibihugu bitanu. Nkagira ngo rero icyo kintu na cyo tugisobanure kuko benshi batacyumvise. Ubundi bagombaga gutora icyemezo kivuga ko u Rwanda rugomba gutabarwa kuko ruri mu kaga, abantu bari mo gushira. Nta muntu rero wakanga gutabara. Ni cyo cyatumye nta gihugu na kimwe kitigezegitora ko kitabyemeye. Ibihugu icumi bivuga ko bibyemeye, ibindi bitanu biti "turifashe". Uko kwifata nagira ngo ngire icyo mbisobanura ho, nababwiye ko ibihugu bitanu, Ubushinwa, Nijeriya, "Nouvelle-Zelande", Burezili na Pakisitani.

Ikintu kiranga icyo... ibyo bihugu, icyo twakwita mu Gifaransa "dénominateur commun" eh... ni ikihe? N'uko ibyo bihugu ubirebeye hafi ni ibihugu bita "Ibitagira aho bibogamiye", icyo bita "les

pays non alignés". Ikindi kiranga ibyo bihugu uko ari bitanu ni uko ari ibihugu bita "les pays sous développés". N'Ubushinwa na bwo bura bubarirwa mu bihugu "sous développés" ni cyo kibiranga. Ibyo bihugu rero icyatumwye byifata ni ukubera iki? Ni uko ubundi ibihugu "non alignés" cyangwa ibihugu bitaratera imbere mu majyambere byatinye buri gihe ko byamirwa n'ibihugu bikomeye, icyo bise "impérialisme" yava muri "Amerika" yava mu "Barusiya" yava mu "Bafaransa" aho yava hose, ibyo bihugu byatinye buri gihe ko byamirwa n'ibihugu bikomeye. Ibyo bihugu bikavuga biti "twebwe Politike yacu ni uko twajya twikemurira ibibazo byacu, ariko amahanga cyane cyane ibihugu bikomeye bitabyivanze mo". Ng'icyo rero ikiranga ibyo bihugu byifashe, Ubushinwa, Nijeriya, "Nouvelle-Zelande", Burezili na Pakistani. Ni uko ari ibihugu bitagira aho bibogamiye muri politike ni ko byitwaga ke babyitaga, kandi akaba ari ibihugu bitaratera imbere. Bigatinya rero ko ibihugu bikomeye byazabifata mpiri, bikoresheje icyo bita "Intervention" nk'uko bati "turahuruye mudufate". Mu mu turahuruye tuje kubarengera ariko bikava mo gufata ibihugu. Ubundi rero ibyo bihugu abantu batibeshye ntabwo byigaze byanga ko Ubuvaransa bwatabara. Ni cyo cyatumye bi... bidatora ko bibyanze ariko byarifashe. Kwifata rero byavugaga ko ubundi iyo hagiye gutorwa icyemezo nka kiriya, haba icyo bita "débat général" impaka rusange. Ubwo rero impaka zabaye ku kibazo cyo kuvuga bati dutabare u Rwanda, hari ubwicanyi hari intambara, ibyo bihugu ibihugu byose biti "turabyemeye". Ariko muri uko gutabara niho rero mu mpaka rusange, ibihugu ibyo tuvuga ko bitagira aho bibogamiye cyangwa bitaratera imbere mu majyambere, byavugaga biti twebwe kubera iyo politike nabwiye, y'uko ibihugu bitaratera imbere mu majyambere ibihugu bitagira aho bibogamiye bytinyaga ko bizamirwa n'ibihugu bikomeye. Biti "lero ntihazagire ibihugu bikomeye bivuga ngo bihyruye aha n'aha, tuzagira politike yo kujya twirwana ho ubwacu ahubwo mujye mudufasha twirwane ho. Ubwo rero impaka zagibwaga ni uko u Rwanda rwagombaga guhururwa, noneho Ubuvaransa buti "twebwe turabona bitinze, ibya "MINUAR" muvuga, ba basirikare ibihumbi bitanu magana atanu turabona bitinze kandi intambara ikomeje kumarira Abanyarwanda ku icumu, reka duhurure mu gihe dutegereje ko mwebwe muri "ONU" mubona abasirikare n'i... bya ngombwa, ariko reka twebwe tube ba "mugabwambere" muzadusange yo tumaze kubihagarika.

Noneho ibyo bihugu byo bikavuga biti, kubera ya "politike" nababwiye, biti "ahubwo ibyo bintu

nibikorwe n'ibihugu by'Afrika". Kuko byo byumvaga ko guhurura kw'aba... kw'ibihugu bikomeye, ari ibintu ubundi bitashyigikiye muri politike yabyo. Biti "nibikorwe n'ibihugu by'Afrika". "Abafaransa" ndetse na "ONU" n' "Abanyamerika" batu "ibihugu by'Afurika, nta bikoresho bihagije byabona kugira ngobihurure vuba". Noneho Abafaransa batu "lero ubwo batahurura vuba mureke tube tugiye, mwebwe muzaze nyuma". Ng'ibyo rero ibyatu icyatumye ibyo bihugu byifata; ntibyanze ko Abafaransa bahurura ahubwo muri... icyo bita "reserve". Ni ukuvuga ko byo byifuzaga ko u Rwanda rwahururwa koko, ariko bigakorwa n'ibihugu bitaratera imbere mu majyambere kugira ngo nyine, bikomeze ya politike yabyo yo kuvuga biti "ibihugu bikomeye bi bimwe na bimwe bizahurura muri Afrika, ugasanga bivanje mo kujya bifata igihugu, "politike ya mpatse ibihugu," batu "ntabwo tuyishaka". Ntabwo rero ibyo bihugu byigeze byanga ko u Rwanda rwahururwa, ahubwo byifuzaga ko byakorwa n'ibihugu by'Afrika cyangwa se ibihugu bitaratera imbere mu majyambere, ariko ibyo bihugu bikaba bidafite ubushobozi buhagije. Icyo kintu ngira ngo sinzi niba gisobanutse neza, mwumve ko ibyo bihugu Ubushinwa, Nijeriya "Nouvelle-Zelande", Burezili, Pakisitani bitigeze byanga ko u Rwanda rwahururwa, ahubwo byo byifuzaga ko byakorwa n'ibihugu by'Afrika, ariko ibihugu by'Afrika bikaba bidafite ubushobozi buhagije kugira ngo bibikore, noneho Ubufaransa buti "turahuruye twebwe" ni cyo cyatumye rero ibyo bihugu bitabyanga, ariko biravuga biti "turifashe" kubera iyo politike bisnganywe yo kwanga icyo bita "interventionisme" ibyo bihugu bikomeye byakora mu bihugu bida... fite eh amikoro, kugira ngo nyine bive aho bifatwa. Icyo kintu niba gisobanutse simbizi ariko tuzakomeza tugisobanure yenda kurusha ho.

"Abafaransa" rero noneho baraje! Baraje, uh... bari muri "Zaire" "Zaire" yemeye kubaha ibibuga by'indege, baraje baje mu Rwanda. "FPR" iti "ntimukaze. Guverinoma y'u Rwanda iti "murakaza neza!"

Aha nagira ngo ari ho dusobanura neza kuko ni ikintu gikomeye cyane, ni ikintu gikomeye cyane buri wese ahanze amaso, Ananaya yigeze kuvuga ati "koko Abafaransa bazakora bate"? Njye rero uko mbibona ni uko mbere y'uko n'icyo cyemezo gitorwa, mbabwiye ko biriya bihugu uko byifashe, Ubushinwa, Nijeriya, "Nouvelle-Zelande", Burezili, Pakisitani ntawe bitangaje kuko bangaga ko ibihugu bikomeye byaza bikajya biza byivanga mu bibazo by'ibihugu bwi byishoboye.

"Abafaransa" rero batu "turaje", batu "turatabaye" Guverinoma y'u Rwanda iti "nimudutabare

koko"ibikorwa by'ubwicanyi birahari, intambara iratwagarije nimuhagarike buriya bwicanyi. Twasobanuye ko umwicanyi ari "FPR" kuko, ari yo yagabye ibitero guhera muri mirongo cyenda ikajya ibyubura twarasinye n'amasezerano ya "Arusha", umwicanyi ni "FPR".

Abafaransa rero bati "tuje guhagarika ibkorwa by'ubwicanyi". Guverinoma y'u Rwanda iti "murakaza neza" FPR iti "ntimukaze ndetse mpamagarije abayoboke banje kurwanya icyo gikorwa. Ikibazo rero gihari ni uko Abafaransa baje bafite n'uburenganzira, bwo kwitabara igihe bazahohoterwa. Baraje rero mu mujyi abari i Kigali, abashinze ibirindiro, inzira guhunga aba "resistants", mwabonye ukuntu Abanyarwanda bari hano mu mujyi bitabiriye kwakira neza Abafaransa. Ni ikintu kigaragara, urabona... amamodoka menshi ari ho amabendera, za bariyeri baranditse bati "vive la France" bati... (inaudible) FPE, ku mo ku ma bariyeri menshi nanyuze ho ibyo bintu biragaragara ku mamodoka amabendera arahari. Ni ukuvuga rero ko Abafaransa bazaza, ababa abazabakira neza bazaba bareba abo ari bo. Ni ukuvuga ko abazabakira nabi, Abafaransa bazababona. Ni ukuvuga ko twebwe icyo nizeye, ndavuga mu gice cya "Guverinoma" nta kibazo dushaka kugirana n'Abafaransa, kuko nibaza tukabakira neza tukabereka ko tubashyigikiye, ndumva nta kibazo twebwe tuzagirana n'Abafaransa. Niba bavuga bati "turashaka amahoro" tukabereka ko ayo mahoro tuyashyigikiye, nta kibazo tuzagirana na bo. Aho ikibazo kizaba ni mu ruhande rwa "FPR", kandi akaba ari na ho ubwicanyi koko bukomeje. Ni ukuvuga ko Abafaransa nibashaka kureba ubwicanyi aho buri "FPR" yabakumiriye kuva kera, izavuga iti "ntimutugerere hano twe dukomeje ibikorwa by'ubwicanyi". Ni ukuvuga ko intambara yo ishobora kurota hagati y'Abafaransa na FPR Inkotanyi.

Irose, ni ukuvuga ko twebwe ntidushyigikiye Abafaransa, ahubwo tuzafasha Abafaransa (ires) kurwanya FPR Inkotanyi. Ni uko bizagenda, njye ndumva mu gihe twebwe twerekana ko ku ruhande rwacu dufite ubushake bw'amahoro Abafaransa bakaba bazanywe no gutabara; ni ukuvuga ko twebwe nta kibazo dushaka kugirana n'Abafaransa. Ntacyo tuzagirana. Ikibazo kizava aho F eh, Abafaransa bazashaka kureba ubwicanyi bukorwa mu gice cy'Inko cy'Inkotanyi, noneho Inkotanyi zavuze ziti "ruzabarwanya", barwanye Abafaransa rwambikane rero, noneho ahubwo na twe dufashe Abafaransa (ires) hanyuma akaba kabe k'Inkotanyi njye ndabona ari uko bizagenda. Arikorero nk'uko nababwiye, ngo ak'imuhana kaza imvura ihise ngo hari n'igihe ihita ntokaze, ni ukuvuga ko

Abafaransa batigeze bavuga uko bazakora. Nka twe ubwacu ntitubizi. Uretse ko twebwe ku gice cya... "Guverinoma y'u Rwanda" twiyemeje kubakira neza. Ni ukuvuga rero ko na twe ubwacu tugomba kwitegura, tukumva ko ari twe tuzirwanira intambara atari Abafaransa bazaturwanirira. Icyo kintu n'ukugifata mu mutwe. Nigeze kuvuga ko Inkotanyi ari abantu b'igitangaza, Inkotanyi "OBOTE" yigeze kugereranya n'imvunja ko ari abantu bazi gucengera, ko Abafaransa bashobora kuza bati "tuje guhagarika ibikorwa by'ubwicanyi", noneho akaba ari twebwe ahubwo Inkotanyi zitunga agatoki. Ibyo bintu birashoboka n'ukuba maso. Bati "abicanyi, bati ni Interahamwe, bati n'ubwo bambaye bafite amabendera yanyu bati nibo bicanyi. Abafaransa bati "nimuzane imbunda mufite... Interahamwe muzane imbunda ba "GP" muzane imbunda baturage, kuko amahoro yaje. Bakadutwara imbunda Inkotanyi zarangiza zikadufata mpiri. Ibyo bintu na byo n'ukubyitondera, tukaba maso tukamenya ko ari twe tuzirwanirira atari Abafaransa bazaturwanirira. Ibyo bintu mubimenye. Ndetse nkagira ngo mbabwire ko ari cyo cyatumye Inkotanyi zikaza umurego muri iki gihe, ziti "Abafaransa bazajye kuhagera twamaze gufata Kigali. Ni cyo cyatumye imirwano ikara i Nyamirambo, imirwano igakara Mburabuturo, n'ubu ndetse ikaba igikaze. Arikoi cyo nashimira ingabo zacu, n'uko zitwaye neza i Mburabuturo mwumvise ibyo zakoze, zitwara neza i Nyamirambo, n'ubu Inkotanyi zikaba zongeye kwiroha i Murabuturo, ariko amakuru atugera ho atubwira ko ingabo zikomeje kwitwara neza, ikintu... ntabwo ndi umusirikare ariko ikintu navuga n'uko Inkotanyi zatunetse, zikamenya uko turwana. Zikavuga ziti "abasirikare b'u Rwanda ntago ari Inyeshyamba; iyo ubatsinsuye kugira ngo bakore "contre attaque" bibafata igihe, bakabyiga bagashushanya bakagira gute, twe tukaba tumaze gucukura imyobo". I Mburabuturo ho basanze hari amabuye ubanza gucukura byarabagoye; hanyuma... icyo nashimira ingabo z'u Rwanda, n'uko zikora "contre attaque",

"Contre attaque" vuba vuba, kuko Inkotanyi ziravuga ziti "iyo dutsinuye ingabo z'u Rwanda zijya gukora "contre attaque" binyuze muri "Etat major" bashushanyije bashatse iki, gukora "contre attaque" vuba tukareba uko Inkotanyi zirwana byaba ngombwa tukarwana nka zo, ahubwo tukazirusha biriya byo gukora "infiltration" ngo zikoze "encerclement", ngo abasirikare bacu ngo basigaye hagati na twe izo "tactiques" cyangwa "strategies" zo gukora "encerclement" na twe tubikore, tuzinyure inyuma hanyuma Inkotanyi tuzumvishe, ibyo bintu ndumva ari ho narangiriza,

Valeriya, twige kurwana kurusha Inkotanyi, biriya byo kuvuga ngo bakoze "infiltration", ngo "encerclement", ari abantu cumi na batanu, na twe ntitubuze za "sections" ntitubuze abasore, na twe dukore iyo "encerclement" kandi niba bavuze ngo bakoze "attaque" ngo "contre attaque" ingabo zacu bizifata igihe, ze kudufata igihe twige gukora vuba ni cyo cyerekana n'ubuhanga, burya umuhanga ikimwerekana ni ugukora vuba kandi neza. Ubwo rero ngabo z'u Rwanda nkaba mbifuriza ko cyane cyane ba "Officiers" muyobora urugamba, mwige gukora vuba kandi neza. Reka nsibize ijambu Valeriya.

ORATEUR: Valeriya

Murakoze bwana Gaspard Gahigi, ibisobanuro koko bishimishije mutugejeje ho cyane cyane ari ibirebana n'icyo abasirikare b'Abafaransa baziye gukora hano mu Rwanda, eh... mugira muti "ku gihande cy'u Rwa cya Guverinoma y'u Rwanda, ubwicanyi bwo dushobora koko kubona ko nta buhari kuko twe dusyigikiye amahoro, Abafaransa bazaza bashaka ati "ariko ubwicanyi buri mu gipande cy'Inyenzi Inkotanyi, aho usanga ko nyine FPR yo itahagarika ubwo bwicanyi". Mukavuga muti "lero ntabwo dukwiye na twe no kwirara na none kuko tuzi ko akenshi, Inyenzi Inkotanyi zitunga agatoki zidutunga agatoki zumvisha ko ari twebwe bicanyi, ugasanga rero ko abo Bafra Abafaransa ni babatungira agatoki bazirara mu Nterahamwe se , mu bandi Banyarwanda biyemeje guhagurukira Inyenzi Inkotanyi ngo bazirwanye bati "nimuzane izo mbunda nimufashe aho" muri icyo gihe Inyenzi Inkotanyi zikaba zadufata mpiri. Ubwo rero isomo twa... vana mo n'uko koko tugomba kuba maso, tukumva ko urugamba ari twe tugomba kururwanya kururwana turwana n'Inyenzi Inkotanyi. Na none muti "ingabo zacu na zo nizib'amaso zijiye zigira contre attaque vuba, ati kuko Inyenzi Inkotanyi koko zibona ko ingabo zacu iyo zigiye gukora contre attaque bizitwara igihe kirekire, babanza kubyiga se bagashushanye, bati rero icyo kintu bazasanga koko i ingabo zacu atari Inyeshyamba; ati icyo gihe rero bisaba ko babikora vubavuba".

Turabashima rero bwana Gaspard Gahigi, ariko kandi mbere y'uko eh... na... antene na yisubiza technicien, nagira ngo muri aka kanya eh, Nkurunziza na none akaba afite ijambu ashaka kugeza ku bateze amatwi Radiyo RTLM, reka ndibahe mu kanya muri aka kanya.

ORATEUR: Nkurunziza

Hu... murakoze Valeriya, mu by'ukuri ntabwo ari ijambu rishya ahubwo ni... n'ukunononsora nk'ibi

"Rédacteur en chef" wacu yavugaga, birumvikana y'uko hari mo abantu batangije kwivanga, batubwiye ko "Dallaire" ndetse yaba yashize hejuru avuga y'uko ngo kiriya cyemezo cy'Abafransa ngo ntawakimugishije ho inama, aha nagira ngo abatwumva bumve neza ko "Dallaire" nta nama akwiye kugishwa. Yayoboye "MINUAR" y'icyiciro cya mbere, we cyane cyane ni we tubibara ho n'Ababiligi bakora amarorerwa ni bo bishe "Prezida wa Repubulika". Uyu mujyi wa Kigali umaze gusenyuka usenywe n'ibisasu, ni "Dallaire" wagiriye bariya bantu inama zo kujya barasa ngo ni bwo bwonyine bazatsinda. Ndetse twanabwira n'abantu tubabaye, ko kimwe muri ibyo bisasu cyaba kimaze kugwa ku isoko eh... kigakomeretsa abantu kikica abandi. Na none... iyo abantu bapfuye umuntu akabivuga kuri radiyo, bamwe bagira ubwoba nyamara twakunze kuvuga ko n'umugaba ugabye abasirikare, ari nka "compagnie" abasirikare badataha bose, bagira abakomereka bagira abapfa, kandi uko turi muri uyu mujyi "Gahigi" yabivuze abiyemeje kuwuguma mo, ni ko twiyemeje kuwumenera mo amaraso yacu kugira ngo udafatwa. Ibyo rero kuturasa kutwica, ntabwo ari byo bizadutsimbura. Nahoze rero mvuga... eh, mu kanya kashize y'uko uriya munyamakuru "Steeven Smis" wo mu "Kinyamakuru Libération", we yavugaga... aho uguhurura kw'Abafransa n'Abanyamerika kugiye guhurira n'aho gutandukaniye, yavuze rero ko ngo... "na MINUAR" yari ino aha. Maze kuvuga rero ko "MINUAR" akazi kayo kari karayinaniye, ndetse akaba nta cyo ibazwa MINUAR ikaba ikwiye kuva mo kuva ejo aho Abafraansa bagereye ino aha, hagategerezwa "MINUAR yaguye" ariko na cyane cyane, "Dallaire" akava mo avuye mo, na cyane cyane ko "Guverinoma y'u Rwanda" yavuze y'uko itamushygikiye. Icyo ni kimwe. Ikindi bavuze Abanyamakuru, ngo... za ONG, ONG Ni... bariya "imiryango itagize aho ihuriye na Leta ngo idufasha ngo ikiri hano". Mu by'ukuri "umuryango tuzi umwe wenyine, wonyine, wagumye guhatana ni umuryango wa Croix Rouge Internationale". Ni wo wahatanye, wemera kurasiswa ino aha ngaha kandi koko uza kuba "umuryango w'abatabazi" nk'uko nyi'ukuwushinga... eh... ngira ngo ni "Heneriko Dunant", yabikoze mu maraso mu ntambara ngira ngo ku gitero cyari cyakomeye cyane cy'ahantu bita "Serpherino" koko agaragaza ubutabazi. Uwo muryango ni wo tuzi wonyine rero, abandi bagiye bavuga tukumva ngo baravugira i Bujumbura, ngo bazajya badufasha baturukije i Bujumbura, ndetse n'abo muri... ba "Médecin sans frontière" bo, ubu baba barangwa mu karere k'Inkotanyi ari zo bavura. Baba baragiye ibyo ni ibyo twumvise "i Ngara", bahageze bahasanze hari

impunzi z'Abahutu, barahava barikubita baragenda. Reka rero ukuri kuzajye ahagaragara, ni icyo nagira ngo nongere ho mu gusesengura ibyo twa... setse tuvuga.

ORATEUR: *GAHIGI Gaspar*.

Murakoze Ananiya nagira ngo ngire icyo mvuga ku byerekeye "Dallaire" "Dallaire" Guverinoma y'u Rwanda yasabye ko ah, yagenda kuko akazi kamunaniye cyangwa se yagakoze nabi. "Dallaire", azagenda ryari? Ng'icyo ikibazo njye mbajije "Guverinoma". Sinzi niba yansubiza ariko ndagira ngo nyibaze. Iyo usabye umuntu ko agenda uri mu gihugu cya we uti mvira aha ntagende azagenda ryari? Ategereeje se ko bamwita icyo bita mu "Kilatini" "persona nono grata"? Ni ukuvuga ko atemerewe kongera kuba ku butaka bw'u Rwanda kuko, ijye mbona "Dallaire" akabije. "Dallaire" akantu ka rurangiza adukoreye, ni uko ejo bundi igihe "Abafransa" bagomba kuza mu Rwanda bigomba gutorwa na "ONU" "Dallaire" muri "MINUAR" avuga ayobora, Inkotanyi zikomye abasirikare bakomoka mu gihugu cya "Togo", icya "Sengali", icya "Kongo", icya "Ghana" ngo zizabica ngo kuko ibihugu byabo ngo bishyigikiye ko Abafransa baza mu Rwanda, bashyigikiye ko eh, igikorwa ikifuzo cya "Guverinoma y'u Rwanda" ngo rero ngo bazabica, abo bantu ubu babavanye mu Rwanda babajyanai "Nairobi". Abasirikare hafi mirongo ine bakomoka mu bihugu bya "Togo, Senegali, Congo na Ghana. Icyo kintu ntago nigeze numva ku maradiyo y'amahanga njye numva radiyo buri munsi, numva amaradiyo menshi, ntago nigeze numva "Dallaire" avuga ati " ibi bintu ni igitangaza, twebwe "MINUAR" ntaho tubogamiye ariko abasirikare kubera ko Inkotanyi zigiye kubica, ndabahungishije. Icyo kirababaje kuri "Dallaire". Ikindi. Ati "jyewe, ati ntabwo numva eh, ukunutu Abafransa baje batambwiye". Bamubwira se iki ko ibyo bintu byanyuze muri "ONU" muuri "conseil de sécurité" biratorwa. "Dallaire" ntakurikira se? Bamubwire se bamubwire iki? Ubwo se aribaza ko azayobora "MINUAR" itaha bya bihumbi bitanu magana atanu? Guverinoma rero niba yarasabye ko "Dallaire" agenda, ni ikintu nsaba Guverinoma, nsaba... Ministre w'intebé, mu izina rya RTLM nsaba na "Prezida w'iki gihugu", ko iyo usabye umuntu ko agenda ntagende hari "close muri relation internationale", "ingingo mu mateka, mu... mu mategeko agenga isi" ko ushabora kuvuga ko uwo muntu abaye "persona nono grata". Ko atagifite uburenganzira bwo kukubera mu gihugu, akahava ukamuha n'amasha. Njye ndumva ari cyo rero gisigaye kuri "Dallaire".

Valeriya e reka ngusubize ijambo.

ORATEUR: Valeriya

Eh, murakoze ibisobanuro byiza mutugejeje ho, ubundi bwo Abanyarwanda bose bahangayikishijwe n'ikibazo cya "Dallaire" bavuga bat "Dallaire" ntacyo yamariye u Rwanda ahubwo yarongeye arushora mu muvu w'amaraso, ati "turasa ko "Dallaire" yagenda". Iki ni igitekerezo cyagiye gishyirwa hanze cyane cyane na Radiyo RTLM irabisaba, igerageza kwerekana ko eh, "Dallaire" nta kintu yashoboye gukora mu butumwa yari ashinzwe ku buryo ahubwo yasebeje, yasebeje eh, i ingabo "z'umuryango w'abibumbye" ibyo abantu bose barabivuga, none abantu bose nyine bategereje ku igihe "Dallaire" koko azagendera niba "Guverinoma y'u Rwanda" yarabisabye, ariko tukaba dutegereje kugera na n'ubu tukaba nta kintu turabo turumva wose bavuga bat "Dallaire" nagende, abantu na none baragira bat "Guverinoma niduhe uburenganzira eh, Dallaire tumuherekereshe imijugujugu". Nguko rero uko ibintu byifashe. Turabashimira rero ko mwakomeje gukurikirana aya makuru, ni badushyirire ho umuziki tube turuhuka noneho, turi bugaruke turebe iby'urugamba uko byifashe.

Musique... 18.8...19.0

... byerekeranye n'urugamba, uko byari byifashe ndumva ejo twari tutarabona ukuntu byari bimeze neza mu ijoro ryo ku itariki ya makumyabiri na kabiri rishyira tariki ya makumyabiri na gatatu z'ukwezi kwa gatandatu mirongo cyenda na kane. Naho eh, umunsi w'ejo ho hiriwe mu by'ukuri ubona ko hari umutuzo, ariko urabona muri iri joro eh, imirwano ikaba yakomeje mu karere ka "Mburabuturo ndetse na Nyamirambo" ariko tukaba tutaramenya neza uko byagenze mu... ma saa tanu n'igice ni mbimenya, na byo ndi buze kubibageza ho. Ariko mu ijoro ryo ku itariki ya makumyabiri na kabiri, rishyira tariki ya makumyabiri na gatatu z'ukwezi kwa gatandatu mirongo cyenda na gatatu, imirwano ukuntu yari yifashe hano muri Kigali, habaye imirwano i Gikondo na za Mburabuturo, aho ngaho hapfuye abantu, hapfuye Inyenzi Inkotanyi imirambo bashoboye kubara, dore ko imwe, Inyenzi zigenda ziyikurubana ziyirukankana, hapfuye imirambo yashoboye kubarwa yari igeze kuri mirongo itatu n'icyenda. Naho i Nyamirambo na imirwano y'ejo bundi yaguye mo Inyenzi bashoboye kubara, indi nyine baba bayirukankanye, yari igeze kuri eh... makumyabiri n'ibiri. Nyamara ariko ni na ko bahafatiye nyine ibikoresho byinshi biri mo eh... za "Karecinokov za Karacinkove" zirenze mirongo ine n'ishanu, eh, za imbunda za L4 zirenze eshanu, eh, za "pfales"

zirenze zirindwi. Ari na ko kandi bagendaga bahafatira ibibombe bya "mortiers 60" bigeze kuri mirongo ine, eh... ku buryo rero usanga mu by'ukuri hari uko Inyenzi Inkotanyi zigenda zitakaza abantu bazo ari na ko zigenda zitakaza abantu bazo ari na ko zigenda zitakaza ibikoresho byazo, ibyo bikoresho rero bikaba bitugarukira ari na byo nyine dukomeza na tue gukkoresha, usibye ko usanga ko ari imisazirwa, eh, usanga ibikoreshwa ibyo dushobora gukkoresha ari bike cyane. Mu karere rero eh... ka Nyanza, i Nyanza na ho habereye imirwano ingabo zacu zihitwara neza zifatanyije n'abaturage, ku buryo bashoboye kubara imigarambo y'Inyenzi Inkotanyi zitashoboye kwirukankana igezee kuri mirongo ine, aho i Nyanza ho rero na none nakaba harabonetse ababaye nka "Kayiranga", nabo bakaba barahitanye "Umuzungu". Muri abo rero mirongo ine, haguye mo "n'umuzungu" aho ngaho i Nyanza. Mu karere ka "Rulindo" rero, mu karere ka "Rulindo" ho rero ni ho habonetse imirambo myinshi myinshi y'aba y'Inyenzi Inkotanyi ndetse hari mo n'abantu bo mu nzego zohejuru z'ubuyobozi bw'ingabo... z'igihugu z'i z'ingabo za z'Inyenzi Inkotanyi, ku buryo rero mu ijoro tariki ya makumyabiri n'imwe na makumyabiri na kabiri, ho honyine, haguye Inyenzi inkotanyi imirambo bashoboye kubara igera kuri mirongo cyenda n'icyenda kandi muri iyo mirambo, hakaba hari mo (silence... 22.8) ... Muberuka, Muberuka uwo nguwo rero akaba yungirije, yungirije uyobora imirwano muri ako karere ka "Rutongo ndetse na Shyorongi". Ukaba ubona rero ko eh, bamaze kumwivugana iyo "bataillon" yari ayoboye yahise iii inahunga, isubira inyuma igenda yiruka ukaba ubona mu by'ukuri ko rero yari umuntu ukomeye ko ari na we I... nyenzi Inkotanyi, zabaraga ho. Ku buryo rero uwo muntu, iyo "Lieutenant Colonel Muberuka", eh... yahasize agatwe. Na none muri ako karere nyine ka "Rulindo", ni naha hafatiwe Inyenzi zibarirwa mu Inyenzi imwe iri mu Nyenzi... zikomeye aho, yitwa "Ngarambe Aloyizi", uwo "Ngarambe rero Aloyizi" akaba akomoka muri "Komine Bicumbi ya Perefectire ya Kigali-Ngali". Ng'uko rero uko mu ijoro ryo kuva tariki ya makumyabiri na kabiri kugeza tariki ya makumyabiri na gatatu z'ukwezi kwa gatandatu mirongo cyenda na kane, imirwano yari yifashe mu ijoro ryakeye ejo nyine, ukuntu imirwano yari yifashe mu gihugu. (Les gens parlent. 0.1) ... n'u ibyo ari byo byose rero biragaragara ko Inyenzi Inkotanyi zikomeje kwiroha uko ziroha zishirira ku icumu, ari na ko nyine ibikoresho byazo bigenda bifatwa. Noneho badukanye undi mu modeli, tutamenya umumodeli nyine umumodeli w'Inyenzi Inkotanyi birumvikana, ah, w'abican yi nta wundi bariho barohereza noneho ibisasu ku buryo n'aha mboneye

ho kubamenyesha nyine ibisatu bagiye bohwereza, i bimwe bikaba byigabije isoko rya "Nyarugenge" bikica mo abantu benshi inzirakarengane zigeze nko kuri makumyabiri abandi bakakomereka, ku buryo rero Inyenzi zikomeje ubugome bwa zo, ni bwo bwicanyi zikome...

FACE B

ORATEUR: Valeriya

... tsinzwe iyoboka mana mu ishyaka "MCDC", yateraniye mu kiyovu hano i kigali, iyobowe na "Vice-Président wa yo" akaba na prezida w'ishyaka w'iryo shyaka mu rwego rw'igihugu, "Madame Nyirahabimana Gaudence". Muramuzi rero, kuva intambara yatangira yakomeje kujya ageza ibitekerezo byiza, abinyuza kuri Radiyo RTLM bikagera ku Banyarwanda bose. Nta bwo rero iyo mutamwumva aba yicaye. Aba ari ho ashakisha agashakisha mu bitabo, hehe hose akareba abakuru se akababaza. None yashakishije muri "Bibiliya". Muri "Bibiliya" rero, ibintu agiye kubi kutubwira ndemeza neza ko abantu bari bukubitwe n'inkuba ndetse, jyewe nkaba nababurira ko bashaka iyo "Bibiliya" bagashakisha "Bibiliya" bakabireba, kuko aragenda anabaha, anabaha rwose anababwira ati "byanditse uh... ku "ntumwa runaka", "chapitre iyi n'iyi" "umurongo uyu n'uyu". Ku buryo rero buri wese ari bugende abyiyi abyibonera. Iyo "komisiyo" yemeje nyine ko ubutegetsi butangwa n'imana, kandi ko bufite amategeko abugenga yanditse muri "Bibiliya" nk'uko "ubwami eh, bw'ijuru", "ubwami bw'ijuru" eh, bufite "amategeko icumi", "icumi" ababushaka bagomba eh, gukurikiza, ayo "mategeko icumi" muribuka ko yahawe "Musa" ku musozi wa "Sinayi", ubwo rero abashaka "ubwami bw'ijuru" bagomba gukurikiza byanze bikunze ayo "mategeko icumi" kugira ngo bazagere mu "bwami bw'ijuru". Ni kimwe rero. Ni kimwe umunyepolitike na we afite ibyo abomba kwifashisha muri "Bibiliya", kugira ngo mu by'ukuri dushobore gutsinda iyi ntambara y'urudaca twashowe ho n'Inyenzi Inkotanyi. Reka neye eh... kumuvugira ibintu, turi kumwe hano muri stidiyo eh, Madamu "Nyirahabimana Gawudensiya" reka muhe micro abasuhuze, hanyuma anababwire ibintu rwose yahishuye muri "Bibiliya" na mwe mwiyumvire.

ORATEUR: Madame Nyirahabimana Gawudensiya

Eh, murakoze... Valeriya kumpa ijambo kandi ndabashimiye ko iyi ntambara twayirwanaye twembi, mbere y'uko ngira icyo ngeza ku Banyarwanda ndagira ngo mbamenyeshe ko "komite" y'ishyaka ryacu yateranye ejo, yageneye abakozi ba RTLM urwibutso rwa "Bibiliya", na mwe mukazajya

musoma ayo "mategoko" aho yanditse aho yanditse mu mwibutsa abanyapolitiki.

ORATEUR: Valeriya

Murakoze.

ORATEUR: Madame Nyirahabimana Gawudensiya

Ye... iyo "komisiyo" rero yateranye ejo mu "kiyovu" ikaba yaremeje ko nk'uko bwana "Gahigi" yatumiye abanyapolitiki bafite ibitekerezo byatuma intambara irangira burundi, ndetse ntizongere no kurota kugeza imperuka, ubutegetsi rubanda Nyamwinshi bakabugumana kandi bakavungurira ho rubanda Nyamuke, kuzageza igehe isi izashirira kuko n'ubundi Imana yemera amatora, kandi amatora agomba gushingira nyine kuri rubanda Nyamwinshi. Ubwo rero ndagira ngo mpere ku ngingo ya mbere ivuga uko abanyapolitike kugira ngo izi ntambara z'urudaca zitazongera kutugaruka ho, uko bagomba kwitwara. Icyo mbere. Abanyapolitike bagomba kuba batarangwa n'ironda koko. Nk'uko byanditse mu gitabo cya "Bibiliya" mu itangiriro cumi na rimwe, havuga ko ubusanzwe abantu bose bari ubwoko bumwe. Ariko kubera ko bari batangiye kubaka "Umunara wa Baberi" ujya ku Ijuru, Imana iroye ko batangiye kugira ingufu nyinshi, I na yo itangira kuvuga iti "aba bantu bafite ubwenge buhanitse reka nze mbanyuranye indimi mbanyuranye n'ubwoko, kugira ngo iburize mo umugambi wayo. Ni ngombwa rero ko Umunyapolitike agomba kumenya ko agamba kumenya ko agomba kurenga ubwoko, donc ngo ntarangwe n'i n'irondakoko. Ikindi cya kabiri, Umunyapolitike ntagomba kurangwa n'irondakarere. Muribuka mwese mu gitabo cyo "Kuva", haranditswe uh, haranditswe ukuntu Mari umugabo witwa "Mariyamu" yaje kunegura "Mosi" ngo kuki Imana yatoranje "Mosi" kandi atunze umunyamahanga kazi? Yari atunze umugore w'Umwetiyopiya kazi, n'uko Imana iza kumwumva irabahamgara irababwira iti "ko ari njye ntoranya ibyo mwabikoze mute"? Kugira ngo ibabarire ibateza ibi ibibembe bamara icyumweru cyose barwaye ibibembe. Icyo ni icyerekana ko "Imana" idakunda irondakarere. Ikindi Abanyapolitike bagomba kumenya y'uko "ubutegetsi butangwa n'Imana" byanditse mu "Kubara cumi na gatandatu", mushobora kubireba, hari igehe "Mosi n' Aroni" bari bamerewe nabi, n'ubwoko "bw'Abisirayeri" bavuga ngo abo bantu ni abicanyi. Ngo abo bantu rwose ngo ntabwo babashaka. "Imana" iza kubateza icyorezo cya mugiga. Ubwo rero mugomba kumenya y'uko umuntu ushaka ubutegetsi atagomba kugenda yitwaza ibyo, kugira ngo ahirike uwari uri ho kuko "ubutegetsi bwose

butangwa n'Imana". Agomba rero kugi kubaha abategetsi "umunyapolitike" agomba no kubaha abandi bategetsi. Umunyapolitike na we rero agomba kumenya y'uko "Imana yemera amatora". Wibuke "Aroni na Mosi", igihe Abisirayeri bamereye nabi, "Imana" yavuze iti "bon, Aroni bwira Abisirayeri bose imiryango uko ari cumi n'ibirizi bazane inkoni, zose buri muryango ugende wandika ho kuri iyo nkoni, muzijyane hariya ahera nze kuza ku gutoranya mo umuntu uzabayobora. Imana iza gu inkoni ya Aroni ni yo yaje kuzana ho indabyo, n'uko Aroni arongera arakomeza arabayobora ibereka ko ari yo n'ubundi yari yaramutoranije. Imana ntikunda Abanyapolitike rero Banyarwanda mu nshereke. Inshoreke rwose, mwibuke ko "Yo Yohani umuhanuzi", yabwiye umubatiza yabwiye "Heroda" ati "nyabuneka he reka iriya nshoreke yawe "Herodiya", tabwo amategeko abyemera ku bategetsi. "Herodi" ara gira ingingimira barakomeza barabana, n'uko mwibuke ko iyo "nshoreke Herodiya" ari yo yaje kwicisha "Yohani umubatiza" igihe hari umunsi mukuru, n'uko umukobwa wabyawe n'ijo nshoreke n'uko aza kubyinira "Herediya", "Herodi" hari n'abantu benshi n'uko "Umwami Herodi" arashi arishima cyane, abwira abari aho ati "mwana wa njye vuga icy'u icy' ushaka cyose ndakiguha imbere y'aba bantu, agenda asanga ya "nshoreke nyine nyina" arayibaza ati "bwira swo aguhe "umutwe wa Yozefu umubatiza" ku mbehe igihanga cye kano kanya. N'uko "Herodi" n'ubwo yakundaga "Yohani" n'uko arababara cyane ariko kubera y'uko atagombaga kwivuguruza arabikora. Mwibuke na none y'uko "Darira" "Darira Umufilistiya kazi" yari inshoreke ya "Samusoni" ntabwo yari umugore we yari inshoreke, ni we wamunetse amenya n'aho imbaraga ze zose ziri kuko "Darira" yari intasi y'abatware y'Aba z'Abafilistiaya. Mubyibuke rero ukuntu "Samusoni" yaje gupfana na "Darira" bapfana n'Abafilistiya bakomeye benshi, kubera inshoreke yitwaga "Darira". Mwibuke na none ko "Imana" idakunda abanyapolitike baticisha bugufi. Abanyapolitike rwose bashaka kwigira ibigirwa mana ntabwo "Imana" ibemera. Mwibuke, byanditse mu gitabo cya "Ester" aho umugabo "w'umu Macedoine, Umusedoniya" yaje gutikurira umugabo "w'umuyahudi witwaba Maridiki", n'uko arabwira Umwami ati "Mwami uzi ko wamugize veri "Vice-Président" wa we, abantu bose baranyunamira ariko hano hari akagabo k'Akayahudi kanze kunyunamira sinzi impamvu". Ati "bose rwose kandi si ako kagabo konyine "Maridoke" ni ubwoko bwose bw'Abayahudi butuye iki gihugu cyawe cya "Siriya", nono ndagira rwose ngo ubutsembatsembe abo bantu bose banze kunyunamira ako kagabo kanze kunyunamira. N'uko

Umwami atuma ho abantu koko ngo baneke koko, wa mugabo ti wigize ikigirwamana, yajya ku Mwami no aho ngaho impande bose bakunama "Maridoke" akanga kunama" "Maridoke" yakundaga Imana cyane yubahaga Imana, yaravuze ati "ntago nzubahi nzunamira umuntu keretse Imana yo mu Ijuru. Ubwo itegeko ryaje gusohoka ko rigomba kwica "Abayahudi" bose ndetse bakicwa n'abana babo bose, ngo banze kunamira umugabo "w'Umumesedoniya ngo witwaga Vice-Président". Nagire hariya nka "Twagiramungu Fawusitini" wakomeje gutoteza ishyaka "CDR" ngo ryanze ku mu... ngo ryanze agasuzuguro. N'uko rero uko byaje kugenda, umugabo witwa "Maridoki" yagiye kubwira "Umwam uwo Mwami yari afite umugore na we yari yari Umuyahudikazi" ariko ntibyari bizwi yari yariyoberanje, n'uko ajya kumubwira ati "gira uko ushoboye udutabare naho ubundi itegeko ryasohoye ryo kutwica". Ariko hagati aho, Umwami bendaga kumwica muri icyo gihe uwo mugabo wita "Maridoki" kuko yicishaga ku bugufi, agendana mu bantu ba giseseka yari yaraje kunekera Umwami abendaga kumwica, n'uko Umwami baza kuneka basanga koko uwo "Maridoki" ngo ibyo avuga ari ukuri n'uko abantu barabica bari bashaka kwicisha Umwami. Ariko ntibigeze bamuhorera kuko yari umuntu wo ha wicisha bugufi, ari umuntu gusa udakunda iby'isi, ntiyigera asaba ingororano arabyihorera. N'uko iryo tegeko rimaze gusohoka ryo kwica "Abayahudi"n'uwo "Maridoke" ari mo, "Maridoke" abwira "mubyara we witwaga Estera", ati "bwira umugabo wawe n'ubundi na we bazawkica ni bica Abayahudi bose, ko rwose y'uko agomba kutubabarira. "Estera" abwira uwo "Marikoke" ati "nta kuntu najya kubwira Umwami kuko hari itegeko rivuga ko iyo ugiye kureba Umwami atagutumye ho uba umusuzuguye bagomba kukwica". N'uko nyamara, uwo mugore yaje kwiyiriza ubusa iminsi itatu yigaragura mw'ivu, kugira ngo arebe ko umugabo we yaza kureba icyamubabaje umugabo arabyihorera, umugore avuga ati ndagiye ni ha handi ni ugupfa na gupfa, ariko nkize ubwoko bwa njye. N'uko aragenda ku Mwami aho yari ari mu Ngoro, Umwami amubonye ara aramurakarira cyane umugore yitura hasi kubera igihumure, kuko atari amutunze inkoni iyo atamutungaga inkoni bagombaga kumuca umutwe. Umwami na we arikanga arahaguruka aramubwira ati "humura ati ni iki ushaka kumbwira"? Aramubwira ati "nshaka kugira ngo wowe n'umugabo w'Umusedoniya, nzabagaburire mbabwire icyo nshaka". Umwami na we aza kubikeka, iryo joro afata igitabo cy'amategeko arara agisoma, agera ahantu handitse y'uko "Maridoke" yaje kuburira Umwami, y'uko ba buri gihe ahora amuburira ko abantu bashaka kumwica, n'uko ara atuma

ho uwo mugabo w'umu Vice-Président we", ati se "hari icyo nigeze ngororera uyu mugabo Maridoke ko yakunze kumburira kenshi? Ati "nta ati nta ku" ntiyamubwiye izina rye. Yaramubwiye ati "umuntu wakugiriye neza wamwitura iki"? A agira ngo ni we ashatse kuvuga, ati "wa... rwose wamwambika ikamba ry'uko umukunda bakamutembereza mu gihugu cyawe cyose, bati dore uwo Umwaami akunda". Umwami aravuga ati "rero, ati na ho se uwo Umwami yanga"? Ati "Umwami uwo yanga bamubamba ku giti". N'uko Umwami aravuga ati uwo Umwami rero akunda ni uwamugiriye neza n'uyu "Maridoke" w'Umuyahudi, ngaho mutambagize igihugu cya njye cyose uvuga ko yaburiye Umwami, n'uko na we ugaruke bakwice, kuko wari ugiye kumwicisha bakubambe ku giti wari ugiye kumubambisha ho. Ubwo murabona y'uko uwo mugabo rwose w'umu Visi-Prezida w'uwo Mwami, bamwishe kubera y'uko yashatse kwigira ikigirwamana ngo, bose bamwunamiye uretse "Maridoke". Ikindi rero nagira ngo mbabwire n'uko abanyapolitike, bagomba kumenya y'uko batagomba kugira ubwoba. Ntibagomba kuba ba bwoba. Muribuka umugabo witwaga "Yonas", byanditse mu gitabo cya "Yonas" ukuntu Imana yamubwiye iti genda ujye kubwira ab'i "Niniwe", ko hasigaye iminsi mirongo ine n'amajoro mirongo ine "Niniwe" ikarimbuka. N'uko uwo mugabo witwaga "Yonas" yigirira ubwoba aho kugira ngo ajye aho Umwa Imana yari imwahereje i "Niniwe", arakata yigira i "Tarusisi", ariko igihe yagenda ga mu bwato, muzi ko "Imana" yateje umuhengeri ubwo bwato, n'uko bakavuga bati "reka dukore ubufindo turebe umuntu utuzaniye izi ingorane. (Inaudible) ubwo bufindo bwaje kugwa kuri "Yonas", bamujugunya mu mazi urufuri urufi ruza kumumira rumumarana iminsi itatu, n'uko ruza kumuruka ku nkcombe noneho aya mu nda igihe yari mu nda y'urufi asaba Imana imbabazi ati "Mana noneho mba nkiza ariko noneho njye kuvuga ubutumwa bwawe uko bumeze, n'uko aremera ajya i "Niniwe" ababwira ibyamubaye ho, ab'i "Niniwe" baza kwhiana, n'uko noneho Imana irababarira, kuva icyo gihe "Nowa" ntiyonge "Yonas", ntiyongeye kugira ubwoba. Imana ntabwo ikunda abanyapolitike rero Banyarwanda, b'umururumba.

Hari umugabo witwaga "Ahabu", yari yara kubera umururumba yakunze "uruzabibu" rw'umugabo witwaga "Naboti". Ararurwara we! Ararurwara koko. Aramutuma ho ati "ndi Umwami, nitwa Naboti uruzabibu rwawe nararukunze none rumpe". Umugabo ati "na njye naruku ati ndakuguranira urundi rw'ahandi". Ati "oya". Ati "uruwo ruzabibu na njye ndarukunda rwose ntago naruguha". Umugabo

arababara cyane ndetse ararwara, abibwira umugore we ko uwo mugabo oyamwimye "uruzabibu" rwe, umugore ati "byihorere nzakwerekwa". Umubore yitwaga Nezebe Neze "Nezebera", a atuma ho abagabo babiri b'ibigoryi, ababwira ko bazashinza uwo mugabo witwaga "Naboti" ko yatutse Imana kandi agatuka n'Umwami, n'uko bakamwicisha amabuye noneho rwa "ruzabubiyu" Umwami "Nabote" akarutwara. Byaje kuba koko, n'uko umuhanu Imana yohereza "Umuhanuzi witwaga Elisa", byanditse...uh, i ibyo byanditse mu gitabo ndaza kubabwira mu kanya aho byanditse, n'uko Imana ituma ho umugabo witwaga "umuhanuzi watwaga "Elisa", ngo ajye kuza kubwira uwo nan'uwo mugabo witwaga "Ahabu" y'uko na we ah'imbwa zari za... rigatiye amaraso ya "Naboti", ari ho na we zizarigatira amaraso ye. Ha umu ndagira ngo nongere mbibutse y'uko rero, Imana ntabwo na rimwe ikunda abanyapolitike, abanyapolitike rwose ntabwo Imana ikunda abanyapolitike barya ruswa. Hari umuhanuzi witwaga "Baramu", yarasengaga ijuru rigakinguka. Umunsi umwe, Umwami witwaga "Baraki" yaje kumutuma ho ati "ndakwinginze ngwino ujye kumvumira "Abisiraheli" baduteye, ubavume rwose ndaguha ibintu byose ushaka. N'uko icyo gihe, umwa umuhanuzi "Baramu" afata intuza ingamiya ye aragenda agiye kuvuma abo bantu. Igihe yari ageze mu nzira yaje kubona ishyano. Indogobe yaje guhagarara yanga kugenda. Arayikubita yanga kugenda, igeze aho iramubwira iti "Baramu uzi intambara twarwananye kuki unkubise incuro eshatu"? Baramu mu gihe akirambura amaso abona "Malayika" afite inkota y'umuhoro, aramubwira ati "ndagusabye Baramu, ibyo bintu ugiye gukora ibyo bihembo n'ayo maronko ndagusabye y'uko nta shingiro bifite, icyo Uwiteka ashayira mu kanwa kawe ahubwo abe ari cyo uvuga". N'uko "Baramu" avuga ibyo Imana yamubwiye, aho kugira ngo avuge ibyo "Baraki" yamubwiye kuko Imana yari kumuhanu yihanukiriye. Imana na bwo Banyarwanda, nongere mbabwire ko Imana idakunda abanyapolitike bamena amabanga. Ibi byanditse mu "gitabo cyo kubara cumi n'umunani" havuga ko abantu batahuwe ko ari "intasi" begereye abi bahita ngo "igicani" ni ukuvuga ahantu h'amabanga bagomba kwicwa. Ndetse bavuga y'uko uwo muryango utegeka, waw bagomba kukora ku buryo bashoboye kugira ngo amabanga adasohoka kuko amabanga aramutse asohotse y'uko amakuba yose , Imana ari bo igomba kuba kuyi kuyi ku kuyi ku... kuwuba kubibara ho. Ikindi Banyarwanda ndagira ngo mbabwire y'uko "Imana" idakunda abanyapolitike bajya kuraguza bajya gushikisha. Mwibuke ko "umwami Sawuli", igeze yari amerewe nabi n'intambara, yagiye kuraguza

n'uko igihe yajya yo agiye kuraguza ku gapfumu kitwaga eh, kari gatuye "Endoli" n'uko karamubwira kati "Sawuli" ntiwibuka y'uko ari wowe caciye abapfumu n'abahanuzi"? "None uje kuraguza kubera izo mpamvu, uyu munsi inkota irakurya wowe n'abana bawe. Ni ko byagenze. Mbere y'uko ndangiza, ndagira ngo mbwire Abanyarwanda ko "Imana na yo ubwayo ari yo yashyize ho itegeko ryo kwica ibyitso. Mwibuke y'uko umuhanuzi "Samweli" igihe yari amaze kwimikisha "Umwami Sawuli" amavuta, yaramubwiye ati "ndagira ngo nkubwire y'uko ugomba kubaha Uwiteka ukumva n'amategeko Uwiteka akubwiye". N'uko aramubwira ati "wibuke ko igihe mwavaga mu Misili, Abameleki baba babagambaniye bakabima inzira. Ni yo mpamvu rero na n'ubu bakibamereye nabi mugomba kubagandagura; kandi mukabagandagurana n'abana babo bose n'imiryango yabo. Ariko umuryango "w'Abakeni" kuko wabagiriye neza mukawareka. Ibyo rero Umwami Sawuli nako... u Umwami... eh, Umwami Sawuri, yarabyemeye koko n'uko ahita aka agaba igitero. Ariko muri iyo ntambara yaje kurokora ikigwi igikomangoma kitwa "Agagi", ne ni aba... abashumba bi bi abashumba arabarokora ndetse ngo n'ikintu cyiza cyose cyo muri icyo gihuguaza kukirokora. Ubwo urumva ko n'ibizungerezi yabirokoye birumvikana! N'uko Imana yaje kurakara igeria ubwo ibwira "Sawuri" iti "genda ubwire Sawuli ko ko bya we genda wimuke uyu munsi undi Mwami. N'uko uwo munsi Sawuli ajya kwimika "Dawidi", umu n'ubwo yari akiri umwana muto. Ndetse kuva uwo munsi Imana yahise ko iteza Umwami Sawuli n'igihugu cy'Abisiheli intambara, baterwa n'Abafilisitiya, n'uko "Sawuri" agwa muri icyo gitero, hamwe n'abahungu be kugeza n'ubwo ndetse, ni na yo mpamvu "Sawuri" yabonye y'uko bimukomeranye akajya kuraguza agira ngo arebe uko byagenda, ariko biranga umuhanuzi aramubwira ati "umu umu umupfumu ya umupfumu yagiye kuraguza ho, umushitsikazi aba ashi aramushikira avuga ati "wibuke ko yagiye ashikisha umuha yagiye gushikisha, a asaba ko bamushikira "umuhanzi Samweli" bakavugana, "Samweli" yaje mu rushiko aramubwira ati "wibuke ibyo nakubwiye kwica Abameleki, ukabyanga none rero ni ha handi ha we kubera ko wanze iringo tegeko kuryubahiriza, uyu munsi ibywae byose birarangira.

None rero Banyarwanda ndagira ngo mbabwire y'uko n'ubwo ubutegetsi butangwa n'Imana, hari ibyo abanya ah, ibyo abanyapolitike bagomba gukurikiza. Ibyo byanditse mu gitabo cya "Yesaya mirongo itanu n'umunane kuva ku murongo wa cyenda kugeza ku wa cumi na kabiri". Haravuga

ngo, "nureka niwikura mo ibyo kuvuga nabi ukareka gutunga agatoki, kandi uga ukihotorera umushonji, ugahaza umunyamubabaro, ngo uzongera gushinga, uzongera gushinga ifatizo ku ngoma zari ho kera. Ni ko aho ngaho muri "Bibiliya" byanditse. Ikindi nabwira abanyapolitike, n'uko umunyapolitike agomba kumenya yuko, "Uwiteka" ari we "Nyiringabo". Nk'uko byanditse mu ba "kabiri rw"ambami

uh, ku murongo wa gatandatu kugeza ku wa munane". N'iyo rero isi yose yagufasha nk'uko bafashe "Guverinoma y'u Rwanda y'Abatabazi b'ighugu cyacu", bakadukupira... kugura amasasu, ni nk'aho navuze y'uko badufashe amaboko ngo Inkotanyi zidukubite, zitwice, ariko mwabonye ko Inkotanyi rwose byazinaniye ku mugaragaro, ni cyo kitwereka y'uko koko "Uwiteka ari we Nyiringabo", kuko yeretse amaha (bruits) amahanga anatugarukire, n'uko yabonye y'uko ari ha handi tuzanatsinda dore ko n'amatasu abaza abantu bacu bari bagiye gukomanda hose, yari yatangiye kugera i Gisenyi, ni ngombwa rero ko bago bagomba kuza kudufasha, kuko n'Imana ivuga ngo, Imana yifasha uwifashije. Ikindi rero abanyapolitike nibamenye ko, umunya u politike nyawe agomba kugenda hejuru y'urupfu. Kugenda hejuru, n'ukuvuga ko agomba kutwara intwaro zose z'Imana. Nta gomba agomba kumenya ko, imbunda atari yo ntwaro ye yatuma adapfa. Agomba kumenya y'uko abamurinze atari bo batuma adapfa; ahubwo agomba kwishyira mu maboko y'Imana Nzima, akamenya y'uko agomba kwambara intwaro "z'umwuka", kuko nk'uko byanditswe hano haravuga ngo "ibisigaye rero, mukomerere mu Mwami no mu mbaraga z'ubushobozi bwe bwinshi, ngo mwambare intwaro zose z'Imana, kugira ngo mubahe guhagarara mudatsinzwe n'uburiganya bwa satani, kuko tudafi tudakirana n'abafite amaraso n'umubiri gusa, ngo ahubwo dukirana n'abatware n'abafite ubushobozi n'abategeka iyi si y'umwijima, n'imyuka mibi y'ahantu ho hejuru mu ijuru, ngo n'uko rero mutware intwaro zose z'imana".

Ni yo mpamvu rero dusaba abanyapolitike kugira ngo bashikame koko, kimwe n'abakozi ba RTLM, kimwe n'abakozi ba Radiyo Rwanda, kimwe n'ingabo z'ighugu, kugira ngo bahagarare bashikamye, ngo n'uko bagomba kwambara intwaro zikurikira.

"Ngo mukenyere ukuri mwambare gukiranya nk'icyuma gikingira igituza. Mukwese inkweto mwambaye inkweto ni zo butumwa bwiza bw'amahoro, kandi igi ikigetetse kuri ibyo mutware kwizera nk'ingabo. Ngo ni kwo muzazimisha ni kwo muzashobora kuzimisha imyambi ya wa

mubisha yose yaka umuriro". "Ngo mwambare kandi agakiza Kristo, ngo kabe ingofero". "Ngo mwakire n'inkota y'umwuka ngo ni yo jambo ry'Imana". "Ngo musenge ngo kandi musengeshe umwuka iteka, mu buryo bwose bwo gusenga kugira ngo no kwinginga". "Ngo kandi, kuri... kandi ku bw'ibyo mugume rwose kuba maso". N'Imana iravuga iti "mube maso kandi musabire abera bose" abakristu, abazi Imana. Mwari kumwe rero na "Madame Nyirahabimana Gaudence, Prezida w'ishyaka MSDP" mu rwego rw'igihugu no mu rwego rwa "Prefegitura ya Gisenyi", kandi nkaba na "Visi-Prezida wa komisiyo ishinzwe iyobokamana, mu ishyaka MSBP".

Mugire rero umunsi mwiza kandi mukomeze mwishyire mu maboko y'Imana ishobora byose.

ORATEUR: Valeriya

Ye murakoze rero Madamu Nyirahabimana Gawudensiya, "Prezida w'ishyaka MCBP", akaba kandi na "Vice-Présidente eh... wa "komisiyo ishinzwe iyobokamana muri iringyane". Mwiyumviye rero, ibitekerezo ibitekerezo byiza yatugejeje ho ana ndetse anibanda cyane ku byanditse muri "Bibiliya". Ubwo rero muri aka kanya dufite saa tanu n'imino makumyabiri n'ibiru muri "blindé ya RTLM",

ORATEUR: Habimana Kantano

... (inaudible) mwese mwese abatwumva mwese, ndagashuhuje aho mutwumvira hose mukomer, mukomere mwese mwese muri ibi bihe bikomeye, iyo ibintu bikomeye niho umuntu akomera ntiyigire umwana cyangwa se ngo yigire umutesi, aratangira nyine agashinyiriza ndetse agakanura amaso rigacana maze rikaka ugasanga koko umuntu yaketse, wamubona uka sanga arusha intare gukarata. Maze rero nk'uko bisanzwe kuri... iyi ... tariki na none ya makumyabiri na kane z'ukwezi kwa gatandatu igihumbi kimwe na magana cyenda mirongo cyenda na kane, turi ku wa gatanu turi ku wa gatanu, maze rero... ubu Habimana Kantano ni bwo nkigera hano ndababwira amakuru menshi menshi mvuye gutara hirya no hino, ubu bibaye saa cyenda n'imino mirongo itatu, saa cyenda n'imino mirongo itatu mbere yo gutangira rero, dutangize ... ya ndirimbo ya ndirimbo, burya bara ca umugani ngo "ukuri gushirira mu biganiro cyangwa gushirira mu ndirimbo", Inkotanyi zo ntizibyumva nyamara umuntu... aba azicira amarenga.

Chanson... Muze twishime nshuti Inkotanyi zashize... 10.0... 10.3

Imana ntirenganya koko! Imana y'i Rwanda ntirenganya! Imana irebera Abanyarwanda ihora iri hafi, n'ubwo "Museveni na Kagome", bakora uko bashoboye kugira ngo bavutse amahoro Abanyarwanda,

ariko abana b'Abanyarwanda n'ingabo z'u Rwanda baba bahari, kandi n'Imana y'i Rwanda ikaba na yo ihari. Mu by'ukuri rero, uko ibintu bimeze uko ibintu bimeze hano i Kigali hano i Kigali ubu ngubu hazindikiye menshi kuko, bagenzi bange ba mu gitondo babibabwiye amakuru rero ya ni mugoroba mashya mashyashya mfite n'uko za Nkotanyi... za Nkotanyi, hinga mpere kuri... iyi nkuru eh, abantu bari i Kigali murabona umwotsi murebe hariya kuri "Jari" uh! Murebe kuri "Jari" murabona umwotsi, amashyamba yahiye amashyamba yahiye ndagira ngo mbabwire y'uko ariya mashyamba rero n'uriya mwotsi, nta kindi cyayatwitse n'uko muri uriya muhanda mubona w'ibitaka unyura i "Jari", uriya muhanda mubona mo w'ibitaka unyura i "Jari" mu ruhande rugana hasi hasi mu "Gasyata", muri uwo muhanda w'ibitaka rero ni ho Inkotanyi za... ri zimaze iminsi zinyuza imodoka yazo, iimodoka zazo nyine, noneho uyu munsi rero mu gitondo hanyuze imodoka y'Inkotanyi yari yikoreye ikibunda gifite iminwa ibiri, hanyuma noneho ni cyo cyarashe mu isoko cyarashe mu isoko rya "Nyarugenge" nagiye yo nsanga kishe abantu batatu n'umugore cyishe abantu bane mbese, abagabo batatu n'umugore umwe, gikomeretsa abantu batanu. Ubwo rero nyine murumva ubugome bw'Inkotanyi, ariko ingabo z'u Rwanda zarebaga zacungaga icyo kimodoka, zahise zikirasa ho hanyuma noneho i... ikinwa kimwe cy'yo mbunda kiragwa, ni cyo mubona rero cyakongeje ririya shyamba mukabona riri mo rishya. Ubwo rero ntimugire ngo ni ibindi bindi, ng'uko uko ibintu byagenze.

Hanyuma rero ku kibazo cya cy'i Mburabuturo, i Mburabuturo ah'i ah'i aho ingegera z'Inkotanyi na none uyu munsi ziyahuye, mu gitondo mu rukerera ubwo rero nyine abasirikare b'u Rwanda bahise bazihata amasasu, bazihata amasasu murabona kugira ngo umuntu ave ku i "REBERO" hanyuma yihambe ku musozi wa "Mburabuturo" ahantu ejo mu by'ukuri Inkotanyi zari zariciwe ku buryo buhagije, mwarabyiyumviye na mwe "en directe muri Etat Major kuri Radiyo", ukuntu abayoboye imirwano bayiyoboye neza, ingabo z'u Rwanda zigakubita incuro Inkotanyi zikabica ku buryo buhagije, ku buryo zahataye abantu barenga mirongo itandatu, ariko iri joro na none ngo ntizishaka kuva ku izima, zaje ziri ih, abazungu batatu baziri imbere abazungu batatu ni bo bari bayoboye icyo gitero, baziri imbere noneho baraza rero noneho... hagati abantu baravuga bat "koko abasirikare bari bahari eh, ngo ni bataillon Cyangugu, bat bite muri bataillon Cyangugu bite eh, bat ntabwo byumvikana ukuntu byagenze kugira ngo Inkotanyi, niba bazikuye mu myobo imyobo zari

mo abacu bagombye kuba bayigiye mo noneho ingabo z'u Rwanda zikajya muri iyo myobo, ku buryo Inkotanyi mu by'ukuri zari kuza zikayibasanga mo. Si ko rero byagenze hari ukuntu ngo byagenze, uko byagenze ibara umupfu cyane cyane iyo bibabaje, jye simba nshaka no kubivuga hinga mvuge ibyiza gusa! Ibyiza gusa rero n'uko ingabo z'u Rwanda kuva mu... murukerera, zahise zisuganya vuba vuba cyane vuba vuba cyane abantu bagatabara hirya no hino, "Interahamwe", "Abasivile" iki, ariko cyane cyane abantu dukurira ingofero n'a... abasore abasore rwose "b'Abatabazi" baje bavuye muri za "Prefegitura za Gisenyi-Kibuye", eh, "Gitarama" eh, "Gitarama", aba "Ruhengeri" bo duhuye nonaha, aba "Ruhengeri" bo duhuye nonaha amagana n'amagana y'abasore bavuye noneho za "Ruhengeri" na bo duhuye nonaha mu kanya, bageze na bo ino i Kigali. Abo basore rero mu... ba bahise bajya ku rugamba, bahise bajya ku rugamba... kubatizwa ku buryo nyine Inkotanyi ziraviga ziti "bariya basore, abenshi nta n'inkweto bafite, nta n'inkweto nta ki bafite gusa imbunda bafite imbunda ariko si ukurasa bakobye ku buryo nyine Inkotanyi ubu ng'ubu mu kanya kashize, zari zirundanyije mu mashuri y'i Mburabuturo, ariko rero mu by'ukuri nta yo ihava n'imwe kuko abasirikare barenga ibihumbi bitanu, bari bakikije izo mburagasani bagira ngo bazihe isomo rya nyuma. Mu by'ukuri rero Inkotanyi ubu ngubu zihapfira ntabwo tuzi uko zingana, ariko turabarura yenda zirarenga iz'ajo, zirarenga iz'ajo yenda ziraga maga eh, ziraba nka magana abiri, ariko rero burya "ukorora acira aba agabanya", izo nkenya ndakeka y'uko zo zibwira ko zizuka ni ko "ba Kagame" bazishutse, ariko rero ibyo ngibyo ni ukwibeshya ntabwo zizuka. Inkotanyi rero ziri mo zirashira, turabiririmba zikagira ngo ni ugukina, zikagira ngo ni ukuzibeshya ariko... ni ko bimeze. Muri "Saint Andreya y'i Nyamirambo", muri "Saint A..." nako...i Nyamirambo i Nyamirambo mvuye yo mu kanya, mvuye yo mu kanya... kano kanya rwose ni bwo mvuye i Nyamiramgo, ngenda mbaririza aho Inyenzi zaba ngeze hafi y'Umusigit, noneho ingabo zacu ziri mo zireba buhoro buhoro mu "Musigit" zicunga zicunga, zirambwira ziti "hariya "Runyenzi" arasinziriye, "Runyenzi" rero ari aho ngaho, bambwiye y'uko gusa abantu bamugemurira bafite akaga kuko buri munsi, iyo banyuze ahantu babategeye hapfa mo byibuze batanu. Murumva rero y'uko kuva igihe "Runyenzi yasinziriye mwi! Mu Musigit, a ibyo ari byo byose buri munsi abamugemuriye hapfa mo batanu, we rero arasinziriye n'akabunda ke kangana ubusa k'igisazirwa, we akavuga y'uko ngo ubwo yafashe umujyi, ndetse y'uko ngo "Kagame" ubwo ari hafi gufata

ubutegetsi. Kwiringira kwibeshya rero ni ukuba mu "Musigiti". Hanyuma ubwo maze no kubaza rero ahantu Inyenzi zishobora kuba ziri hafi ya "Cosmos" hafi ya "Cosmos" aho ngaho nta zihari ariko rero zisinziriye mu nzu ya "Etage y'umugabo witwa Matiyasi", aho zajyanye ikibunda hari ukuntu za zareba abasirikare bacu bagera ku muryango wa mbere, zigakeka ko zigiye kunyura inyuma zigasanga inzu ifite umuryango umwe. Ibyo rero murumva y'uko kwirirwa mu mazu y'abandi wikingiranye mo, mu by'ukuri wishyize mu buroko ugakeka y'uko wafashe umujyi, ahubwo umujyi uba wagufashe! Sinzi rero n'ibi...